

L'ENSENYAMENT PRE-ESCOLAR EN LA LEGISLACIÓ DE L'ESTAT I DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA, ELS ÚLTIMS CENT CINQUANTA ANYS

Salomó Marquès

INTRODUCCIÓ

Els coordinadors d'aquest número monogràfic dedicat a l'educació preescolar han cregut convenient d'incloure-hi un article que oferís una panoràmica general de la legislació sobre el tema. Parlaré de l'educació pre-escolar els darrers cent cinquanta anys fent referència a les lleis que han anat publicant els diversos governs. No es tracta d'un estudi exhaustiu, la meua pretensió és simplement deixar constància de l'evolució que ha sofert el tema de l'educació preescolar en la legislació de l'estat espanyol i també, quan s'escau, del govern català.

EL SEGLE XIX

Abans de la coneguda llei Moyano de l'any 1857, ja es parla de l'educació de pàrvuls, així la llei de l'any 1838 autoritzant al govern a plantejar el Pla d'Instrucció Primària— dedica el títol novè a les escoles de pàrvuls amb els següents termes:

Art. 36. Siendo notoria la utilidad de los establecimientos conocidos con el nombre de Escuela de pàrvulos, el Gobierno procurará generalizarlas por todos los medios que estan a su alcance¹.

Cal reconèixer, però, que aquest text és més una manifestació de bones intencions que no pas una voluntat decidida d'afrontar l'educació dels pàrvuls.

¹ MINISTERIO DE EDUCACIÓN, *Historia de la Educación en España, II*, Madrid, Servicio Publicaciones M.E., 1979, p. 153.

Quasi vint anys després, el 1857, la llei Moyano explicita l'obligatorietat de l'ensenyament elemental per a tots els infants de sis a nou anys. Tots han de rebre aquest ensenyament en escoles públiques o en establiments particulars o en classes privades a casa seva. I dels infants que tenen menys de sis anys què en diu la llei?

Art. 105. El Gobierno cuidará de que, por lo menos en las capitales de provincia y pueblos que lleguen a 10.000 almas, se establezcan además Escuelas de párvulos².

No és ara el moment de donar estadístiques per veure com es complia de fet aquesta obligatorietat de l'ensenyament dels sis als nou anys. Amb la documentació estudiada i publicada per diversos autors es fa patent que, malgrat la voluntat del govern, la realitat era que el grau d'escolarització era baix. Si això passava amb l'ensenyament primari i obligatori, ja podem imaginar-nos què seria l'ensenyament pre-escolar que no era obligatori i al que el govern recolçava —en la seva legislació— amb paraules com «cuidará», «procurará»...

EL SEGLE XX

Entrat el segle XX, el Real Decreto de 1901 especifica la divisió de l'ensenyament primari de la següent manera:

Art. 2. La primera enseñanza es privada o pública, dividiéndose esta última en tres grados: de párvulos, elemental y superior.

La obligatorietat de l'ensenyament, però, no afecta el parvulari, sinó que només obliga «en sus grados elemental o superior para todos los españoles».

Podem invocar altres lleis que es mouen dins la mateixa tònica; voluntat no concretada a favor de l'educació dels pàrvuls, no ho farem, però, per mor de la brevetat. El canvi seriós a favor de l'educació pre-escolar es produeix durant la II República. Tant el govern central de Madrid com el govern de la Generalitat de Catalunya promulguen lleis i creen institucions que afavoreixen aquest ensenyament.

En el Projecte de l'Estatut de Catalunya de l'any 1931, dit de Núria, hi ha un paràgraf —que serà eliminat del text definitiu aprovat l'any següent— demostratiu de la voluntat del govern català d'incidir en el món educatiu:

² *Idem.*, p. 268.

El nostre poble vol que l'Escola sigui profundament transformada segons els mètodes emprats per les nacions més avançades, en la qual l'infant aprengui a ésser un bon ciutadà i l'amor purifiqués en ell el sentiment de solidaritat humana del róssec que li deixen les diferències socials³.

A Catalunya el moment culminant de renovació és la promulgació del Pla General d'Ensenyament del Consell de l'Escola Nova Unificada, conegut per CENU, l'any 1936, poc després d'esclatar la guerra civil dels tres anys. Abans, però, hi ha altres documents que fan palesa la voluntat del govern català en aquest camp.

L'any 1931 (28 agost) el govern de la República faculta a la Generalitat de Catalunya perquè organitzi a Barcelona una Escola Normal de Mestres. Aquesta Escola tindrà caràcter d'assaig pedagògic. Una de les funcions de l'Escola és l'organització de seccions especials de preparació de mestres per a pàrvuls, per a nens anormals i nens difícils. El Règim Intern de l'Escola, publicat l'any següent, no és gaire explícit pel que fa a l'educació de pàrvuls. Quan es parla d'aquesta especialitat es limita a donar les línies generals del que haurà de ser el seu treball:

Especialitat de pàrvuls. Els aspirants a l'especialitat de pàrvuls rebran la mateixa preparació que el professorat general, amb l'única diferència d'especialitzar en ordre als pàrvuls totes les disciplines referents a mètodes i sistemes, i faran pràctiques en Escoles o Seccions de pàrvuls⁴.

L'Escola Normal va funcionar preparant mestres fins al dia abans de l'ocupació de Barcelona per les tropes del general Franco.

L'Escola d'Estiu de l'any 1934 estudia el tema de l'Escola Unificada i els mitjans per a establir-la. El text de la ponència fa referència a l'educació de pàrvuls en alguns apartats concrets. El capítol tercer tracta de les característiques pedagògiques de l'Escola Unificada, parlant primerament dels pàrvuls i diu:

a) Pàrvuls. — Tots els exercicis, a base de jocs. — Afinació dels sentits. — Creació d'hàbits de disciplina i pulcritud. — Iniciació al dibuix, escriptura, lectura i càlcul⁵

La ponència presenta, a més, un programa per establir l'Escola Unificada a Catalunya, un programa que contempla unes aspiracions a curt termini i d'altres a més llarg termini, unes aspiracions a realitzar de ma-

³ J.A. GONZÁLEZ CASANOVA, *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1937)*, Curial, Barcelona, 1974, p. 707.

⁴ *Perspectiva escolar*, n.º 8-9, Barcelona, 1976, p. 15.

⁵ ESCOLA D'ESTIU. *Programa general. Conversa sobre l'Escola Unificada; mitjans per a establir-la*, Barcelona, 1934, p. 18.

nera immediata i d'altres considerades més ideals. Referent a l'ensenyament de pàrvuls s'hi diu:

7. — Mitjans per a establir l'Escola Unificada. Aspiracions ideals.

a) Cada població catalana tindrà tota una institució escolar primària, amb pàrvuls i ensenyament primari complet; amb camps de joc, piscina, esports, realitzacions, biblioteca, sala de música...⁶.

Aquesta és, pel que fa a l'ensenyament de pàrvuls, la proposta de la ponència de l'Escola d'Estiu de l'any 1934. Cal esperar un parell d'anys perquè aquestes aspiracions es transformin en text legal. Text legal que, malauradament, s'aplica en un país en estat de guerra civil. Ja fa dos mesos que ha esclatat, quan es publica el Pla General d'Ensenyament del Consell de l'Escola Nova Unificada (18 setembre 1936).

Estudiosos de la història de l'educació a casa nostra han valorat aquest Pla d'Ensenyament com el més revolucionari i innovador des de Jovellanos fins els nostres dies. Una de les innovacions principals rau precisament en haver incorporat el concepte d'educació de l'infant des de la seva naixença. «Aquest Pla es pot considerar com una aportació fonamental en el procés de renovació pedagògica al nostre país, tant pel caràcter que tenia en aquell moment l'organisme que el proposava, com per ser l'únic document normatiu on s'especifica d'una forma concreta el procés per aconseguir un canvi profund de l'ensenyament»⁷.

Es tracta d'un Pla basat en quatre ideals: justícia social, treball, llibertat i solidaritat humana. Un Pla que, en estructurar la nova cultura, aspira a fer la guerra odiosa i, per tant, impossible. Amb voluntat de portar l'infant des de la seva primera iniciació en el món de la cultura fins a la plena formació de la intel·ligència i del caràcter. «Que no hi hagi un sol infant sense escola, que l'escola sigui la seva segona llar i que l'ambient de l'escola estigui saturat de llibertat i de justícia. Una sola Humanitat, una sola família». Aquest esperit manifestat en el text introductori del Pla es concretitza en tres bases fonamentals.

La primera diu textualment «L'Ensenyament comença bell punt neix l'infant i, sense solució de continuïtat, segueix fins a la total formació, tècnica i espiritual, de l'home». La segona insisteix en l'obligatorietat de la convivència d'uns i altres, sense distinció de procedència ni de finalitats. La tercera parla de la selecció ulterior que es farà a base de factors netament individuals: intel·ligència i voluntat.

La insistència en començar l'ensenyament quan neix l'infant respon a

⁶ *Idem.*, p. 23.

⁷ E. FONQUERNI-M. RIBALTA, *L'ensenyament a Catalunya durant la guerra civil*, Barcanova, Barcelona, 1982, p. 49.

la voluntat de fer assequible «les lletres a tothom per igual: normals i anormals, ben dotats i mal dotats. No hi ha distincions apriorístiques que podrien perjudicar després la formació de l'infant, no sols intel·lectualment ans psicològicament i social».

Una altra de les innovacions importants del Pla és la incorporació de l'ensenyament pre-escolar. Aquest té dues etapes: escola bressol, fins a tres anys, i escola materna, de tres a sis anys. Després ja segueix el primer cicle escolar de sis a vuit anys... fins acabar amb els estudis universitaris. Degut a la seva importància pedagògica creiem oportú copiar tot el detall del Pla d'Ensenyament que fa referència al preescolar.

«Escola Bressol. Fins a tres anys.

Mentre dura l'Escola Bressol entenem que s'ha de rendir un triple servei a l'infant:

- a) Sanitari.
- b) Social.
- c) Pedagògic.

Les nostres puericultores tindran bona cura de les dades estadístiques de cada nen. Especialment sota el punt de mira higiènic i antropològic. No n'hi ha prou d'un ambient sanitari i d'un mobiliari escolar, puix que això seria una Guarderia en el sentit estricte del mot. S'han de "guardar" i alguna cosa més; s'ha d'*observar* i s'ha d'*educar*, i tot això en el doble sentit higiènic i social.

S'han d'*observar*. S'han d'observar d'una manera estrictament reglamentària. S'ha de portar la fitxa de l'infant en l'aspecte antropològic i evolutiu. I això, un cop reglamentat, és senzill i eficaç. Senzill perquè es resumeix a prendre dades una vegada per setmana, per mes o per trimestre, i aquestes dades són simplement mesures de diàmetres (estatura, diàmetres cefàlics i circumferència cefàlica, perímetre toràcic, etc.), mesures de pes (com corbes de pes), les quals, complementades amb quatre regles d'estadística, donen lloc a índex d'evolució i a coeficients de creixement, molt útils sota el punt de vista sanitari i a la vegada d'una forta repercussió social.

Aquesta selecció ha d'ésser metòdica i reglamentada. Però no ha d'afectar la llibertat dels nens, car en aquest període s'ha de deixar que siguin absolutament espontànies les seves manifestacions.

De l'observació d'aquesta espontaneïtat en podrà treure profit la Puericultura, no sols per a la fitxa del nen, ans encara per a la classificació i educació ulterior.

En començar a caminar i en començar a parlar, l'observació metòdica de l'infant ja no és tan possible. Cal augmentar el respecte per a les seves espontaneïtats, cal preocupar-se de crear un ambient adequat i cal registrar els fets espontànies o provocats, perquè és amb ells que podrem contribuir al volum pedagògic, sobretot si són fets deixant que la *llibertat* i l'*activitat* del nen el portin insensiblement a una superació del seu contingut espontani.

La fitxa que nosaltres donem com a tipus té dues característiques fonamentals:

1r. Control de nois vacunats i afectats de malalties immunitàries per tal d'establir separacions i aïllaments en èpoques d'epidèmies.

2n. Registre d'antecedents genètics per tal de destruir els sospitosos al punt de vista tuberculós o sifilític.

Escola Materna. De tres a sis anys.

Període dels jocs i de l'aire lliure. Els nens tenen una gran tendència a encendre la imaginació; cal que el mestre posi una gran cura a no exaltar-la i, dintre d'una llibertat fins a cert punt salvatge, deixar a l'infant, tot procurant que aquesta activitat imaginativa arranqui dels fets reals i concrets. Els jocs que el nen selecciona són suggerits per les coses que coneix. Aquestes coses són reals, són les que utilitza o veu utilitzar. Per tant, nosaltres, no bastirem mai el joc damunt de simbolismes, amb el pretext de donar un to espiritual al joc. Dewey ha dit que jugar "a fireta", a tentar roba i cuinar, no és menys espiritual que el "Joc dels cinc cavallers". Una tasca és prosaica o és espiritual, segons la formació de la gent gran, però, en el petit, les coses utilitàries venen carregades dels misteris extraordinaris de tot allò que fan "els grans", i això és prou estimulant per a exaltar la seva imaginació fins a simbolitzar una cosa real i aparentment prosaica. Per tant, el "tema" dels jocs es deixarà seleccionar als nens. Això serà la garantia de lliure "realitat". Els grans, els mestres, procuraran de no carregar-los de simbolismes, com esdevé en la major part de programes dels Kindergarten alemanys, els quals serveixen per embadalir els pares i desfer els nens. Desfer, en el sentit de desvetllar una "imaginació" morbosa i exaltada.

El noi petit sovint té paciència per a resistir la monotonia d'un mateix joc sinó s'exalta amb inútils simbolismes, que diverteixen més els pares que els petits; això darrer condueix a l'hàbit mental de saltar fàcilment d'un tema a l'altre, fins a un grau malaltís. És millor recollir la natural inclinació dels infants cap a la novetat i cap a la veritat, cosa que fan ells mateixos al seu moment just. Quan el noi canvia la seva afinitat és que ja no hi sap *explorar* més coses i per això ho deixarà. L'exaltació de la fantasia amb simbolismes inoportuns ens portarà, per contra, a un altre resultat: el noi ja no farà *exploració* perquè no li interessa el tema. I això no és convenient.

En la nostra escola materna entenem que el nen s'ha d'atendre sota el punt de vista pedagògic que reclama l'escola activa.

I això s'aconseguirà "deixant jugar". Si bé es preocuparà que l'impuls inicial surti del nen, després, la nostra intervenció s'ha d'encaminar a una superació del joc, per tal que acabi en un pla superior.

Tendència

La distribució de les escoles maternals ha de relacionar-se amb la futura reforma urbanística en les grans ciutats. En les actuals i desvaratades aglomeracions ciutadanes no és possible projectar instal·lacions convenients d'escoles maternals. En la futura distribució racional de l'estatge caldrà comptar, com s'ha fet en altres ciutats d'Europa, amb la necessitat d'instal·lar pavellons senzills, petits, en oposició a les construccions monumentals; en espais verds ben distribuïts. És més interessant l'espai de joc, que permet la vida a l'aire lliure, que la classe, la qual ha d'ésser més aviat refugi i lloc de descans.

En els edificis destinats a petites escoles rurals no ha de mancar un local apropiat als infants a què ens referim.

L'activitat de l'escolar en aquesta etapa de la vida infantil ha d'ésser solament controlada i lleument dirigida. L'infant ha de jugar i actuar en llibertat individual o col·lectiva, i cal que es respecti la seva agrupació espontània. El nen ha d'integrar-se en el seu medi natural, cosa a què tendeix la seva entitat biològica encara no ben diferenciada. La vida lliure en el jardí, entre les coses, les plantes, els animals (no ha de mancar l'espectacle de la reproducció i la cria d'animals domèstics) serà la font primordial d'educació d'aquesta edat. Per tal d'afavorir el

desenrotllament del món mític infantil en aquesta etapa, font de creació d'energies psíquiques primàries, cal utilitzar el conte, la llegenda, explicats, reproduïts amb un art en el qual ha de posar-se la més gran voluntat de perfecció. En tot aquest període pren una importància la conversació, l'expressió lliure, no pas de temes formals sinó de la mateixa vida, font d'interès dels infants. Al final d'aquest cicle pot iniciar-se l'intent de desenvolupament de funcions mentals d'elaboració mitjançant jocs educatius ben seleccionats.

En aquesta, com en totes les etapes, cal prestar una gran atenció a l'actitud del cos davant la natura, de manera que aquest en rebí l'acció vivificadora a través de l'aire, la llum, espais amples, etc. Al mateix temps, l'alimentació racional ha d'ésser un dels aspectes més ben atesos per part del mestre i del bidleg.

Creiem que tant en aquesta com en totes les etapes escolars primàries, les escoles han d'establir-se en petits centres o pavellons, els quals, en agrupar-se, formen entitats col·lectives més convenients. Cada agrupació de pavellons on assisteixin en coeducació nens i nenes d'aquesta edat, haurà d'anar a càrrec d'un mestre o d'una mestressa especialitzats, auxiliats amb la freqüència que calgui pel metge i les puericultores⁸.

La victòria de les tropes del general Franco acaba amb aquest cúmul d'il·lusions.

DESPRÉS DEL 1939

Sis anys després d'acabada la guerra civil, el 18 de juliol de 1945, es publicà la «Ley de Educación Primaria». D'una escola basada en els principis de justícia social, llibertat, treball i solidaritat humana, passem (reculem ?) a una escola que «en armonía con la tradición de sus mejores tiempos, ha de ser ante todo católica» i «en nuestra Patria ha de ser esencialmente española». És per això que «la Ley se inspira en el punto programático del Movimiento Nacional por el que se supedita la función docente a los intereses supremos de la Patria».

Ens trobem en una nova situació que comporta la destrucció de l'obra educativa del govern de la República i, a casa nostra, a més, del de la Generalitat de Catalunya. «En el món concret de l'ensenyament no es tractarà pas de reorganitzar i reformar el que ja hi havia abans del 1939, sinó de muntar un altre tipus d'escola basa en concepcions neoescolàstiques més que no pas purament feixistes, i, això sí, extraordinàriament centralitzada»⁹.

La llei de l'any 1945 contempla el tema de l'educació pre-escolar i diu el següent:

⁸ GENERALITAT DE CATALUNYA. *L'Escola Nova Unificada*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1936, pp. 13-17.

⁹ J. MONÉS I PUJOL-BUSQUETS, *L'Escola a Catalunya sota el franquisme*, Rosa Sensat, Barcelona, 1981, p. 14.

«Art. 18. Períodos de graduación escolar.

En armonía con el desarrollo psicológico de los alumnos, la enseñanza primaria comprenderá los siguientes períodos:

Primero. Período de iniciación, que comprenderá:

a) Escuelas maternas, hasta los cuatro años.

b) Escuelas de párvulos, de los cuatro a los seis años.

Segundo. Período de enseñanza elemental: de los seis a los diez años.

Tercero. Período de perfeccionamiento: de los diez a los doce años.

Cuarto. Período de iniciación profesional. (...)

De estos períodos son estrictamente obligatorios en todas las escuelas: el segundo y tercero. Por disposición especial se determinarán, de acuerdo con las posibilidades locales y económicas, los núcleos de población en cuyas Escuelas se han de completar los restantes períodos de graduación escolar.

Art. 19. Las Escuelas Maternas y de párvulos serán creadas en los núcleos de población que permitan matrícula suficiente. Su instalación, disciplina y desenvolvimiento reflejarán la vida del hogar, limpia, cuidada y alegre. Los conocimientos proporcionados en estas Escuelas no excederán nunca de aquellas experiencias y prácticas formativas propias de la psicología y corta edad de los párvulos. El profesorado será exclusivamente femenino. (...)

Una disposición especial determinará los títulos o certificados que habiliten para el desempeño de esta función.

Art. 20. Las escuelas de párvulos podrán admitir indistintamente niños y niñas cuando la matrícula no permita división de sexos. (...)

Las Escuelas de párvulos y las mixtas serán siempre regentadas por Maestras.»¹⁰

Vint anys més tard, 1965, es publica la «Ley de Educación Primaria» que en tractar de l'educació preescolar la divideix en dues etapes: escola maternal per infants de dos i tres anys, i escola de pàrvuls pels de quatre i cinc anys.

LA «LEY GENERAL DE EDUCACIÓN» DE 1970

L'any 1970 es publica la «Ley General de Educación». Aquesta llei suposa un avenç respecte a la del 1945, però encara té llacunes importants pel que fa referència al pre-escolar. El preàmbul de la llei insisteix en que aquesta té per objectiu «ofrecer a todos la igualdad de oportunidades educativas, sin más limitaciones que la de la capacidad para el estudio. (...) Se trata, en última instancia, de construir un sistema educativo permanente no concebido como criba selectiva de los alumnos, sino capaz de desarrollar hasta el máximo la capacidad de todos y cada uno de los españoles».

A l'hora de la veritat aquesta cèlebre igualtat d'oportunitats no serà

¹⁰ B.O.E., 18 julio 1945, p. 1.152.

real ja que l'educació pre-escolar no és obligatòria, amb totes les implicacions de tipus social que aquesta decisió comporta. La «criba selectiva» queda afavorida des de bon començament. Aquest és un dels retrets greus que cal fer a l'aplicació de la llei. «La inaplicación de la ley en este punto concreto ha sido un grave error de la reforma educativa que se quería realizar»¹¹.

Heus ací l'articulat de la llei pel que fa referència a l'educació pre-escolar:

«Art. 13.1. La educación preescolar tiene como objetivo fundamental el desarrollo armónico de la personalidad del niño.

2. La educación preescolar, que tiene carácter voluntario, comprende hasta los cinco años de edad y está dividida en dos etapas, que se desarrollarán:

a) En el Jardín de la Infancia, para niños de dos y tres años, la formación, aunque estará originada sistemáticamente, tendrá un carácter semejante a la vida del hogar.

b) En la Escuela de párvulos para niños de cuatro y cinco años, la formación tenderá a promover las virtualidades del niño.

3. En los Centros estatales, la educación preescolar será gratuita y podrá serlo también en los Centros no estatales que soliciten voluntariamente el concierto.

Art. 14.1. La educación preescolar comprende juegos, actividades de lenguaje, incluida, en su caso, la lengua nativa, expresión rítmica y plástica, observación de la naturaleza, ejercicios lógicos y prenuméricos, desarrollo del sentido comunitario, principios religiosos y actitudes morales.

2. Los métodos serán predominantemente activos para lograr el desarrollo de la espontaneidad, la creatividad y la responsabilidad.

Art. 58. Los Centros de Educación Preescolar pueden ser Jardines de Infancia, Centros de Párvulos o Centros comprensivos de ambas etapas. En este último caso la educación correspondiente a cada una de ellas se impartirá en unidades separadas y sólo excepcionalmente la educación podrá ser conjunta.»¹²

Posteriorment el Ministeri publica (juliol 1973) unes «Orientaciones pedagógicas para la educación preescolar», en les quals després d'exposar els postulats bàsics, assenyala els objectius generals específics així com les activitats pels infants de dos, tres, quatre i cinc anys. Aquesta ordre ministerial insisteix en el fet del seu caràcter de normes orientatives i que, per tant, ha de ser quelcom àgil i flexible, procurant evitar convertir-les en normes rígides. També s'insisteixen els postulats inicials, en el coneixement psicològic de l'infant. Aquí —com en totes les lleis— cal recordar que una cosa és la voluntat del legislador i una altra és l'aplicació concreta que vé condicionada per la formació del professorat, per qüestions econòmiques, de planificació educativa...

¹¹ M. PUÉLLEZ BENÍTEZ, *Educación e ideología en la España contemporánea*, Labor, Madrid, 1980, p. 443.

¹² *Ley General de Educación*, Magisterio español, Madrid, 1970, p. 22s.

LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Després de la mort del general Franco (1975) es produeixen fets importants en l'Estat espanyol. Després de la «Ley de Reforma Política» s'inicia el que s'ha anomenat en el món polític l'Estat de les Autonomies. Aprovada la Constitució (1978) i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979), s'inicien els traspassos de competències del govern central al govern autonòmic català.

Quant a l'ensenyament aquestes competències són plenes —no exclusives com es volia— i per tant supeditades en darrera instància a les orientacions i disposicions del govern central.

Una llei Orgànica atribueix a l'Estat l'ordenació general del sistema educatiu, la fixació dels ensenyaments mínims i la regulació de les altres condicions per a l'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics.

El mes d'octubre de 1980 es fan els traspassos en matèria d'ensenyament que comprenen els àmbits d'educació pre-escolar, educació general bàsica, educació especial, educació permanent d'adults, batxillerat, formació professional, ensenyaments integrats, ensenyaments especialitzats, escoles d'arts aplicades i oficis artístics i escoles oficials d'idiomes.

El gener de l'any següent (1981) es publica el Reial Decret d'Ordenació de l'Educació General Bàsica i fixació dels ensenyaments mínims per al cicle inicial. Aquest decret insisteix en una «profunda revisió de l'ordenació escolar per tal d'adequar-la a les noves necessitats i condicions de l'època actual»; és per això que s'estableix «una nova ordenació de l'Educació General Bàsica, que és estructurada en tres cicles: Inicial, Mitjà i Superior, i es determinen els ensenyaments mínims per al Cicle Inicial, que han estat àmpliament assajats i consultats durant dos cursos escolars».

El cicle inicial comprèn els dos primers cursos d'EGB; cal tenir present, però, el que es diu en l'art. 4 del decret:

A tots els centres d'Educació General Bàsica que comptin amb unitats d'Educació Pre-escolar la programació de l'educació pre-escolar i del cicle inicial caldrà que sigui feta coordinadament pel professorat dels dos nivells.

La Generalitat de Catalunya, a través de la Conselleria d'Ensenyament, en virtut del que diu l'apartat B,7 de l'Annex del Reial Decret referent al traspàs de serveis, on s'estableix que correspon a la Generalitat l'elaboració i l'aprovació de plans, programes d'estudi i orientacions pedagògiques que desenvolupin i complementin els ensenyaments mí-

nims establerts per l'Estat dins de l'ordenació general del sistema educatiu, publica un document d'*Orientacions i Programes de Parvulari i Cicle Inicial d'Educació General Bàsica*.

Aquest document dóna unes orientacions psicopedagògiques que afecten directament el pre-escolar:

L'etapa educativa dels tres als vuit anys cal plantejar-la com un bloc, vista la necessitat d'una continuïtat educativa, docent i escolar, des que el nen surt de l'escola bressol o de l'ambient familiar fins al moment que comença a integrar-se al parvulari.

En aquesta etapa poden distingir-se dos períodes:

a) dels tres als cinc anys. Atesa la gran plasticitat i forta activitat del nen en aquesta edat i la importància del desenvolupament personal i social, l'educació en aquest període s'ha de concentrar essencialment en el joc, en les experiències sensitives i motrius i en l'adquisició d'hàbits socials.

b) dels cinc als vuit anys. Donat el nen d'aquesta edat d'una progressiva capacitat d'objectivació i concreció de les seves descobertes, l'educació ha de continuar treballant globalment la personalitat del nen i l'ha de començar a introduir en aquelles adquisicions que seran la base d'un total desenvolupament en el nostre medi cultural.

Cal que el nen pugui viure amb plenitud cada un dels anys de la seva vida escolar a fi que arribi a la maduració que li correspon a cada moment, i no seguir la tendència molt estesa que les diferents etapes de l'ensenyament estiguin marcadades —ideològicament i pràcticament— pel domini dels cursos superiors sobre els inferiors, invertint els valors psicològics i pedagògics dels primers anys i hipotecant els de cada edat en funció del futur¹³.

CLOENDA

Des de la llei Moyano —el segle passat— fins a la darrera normativa de la Generalitat de Catalunya s'ha avançat. S'ha passat d'unes declaracions de bones intencions a una realitat d'escolarització que afecta els darrers anys de l'etapa de preescolar.

En l'actualitat a Catalunya l'escola bressol (0-3 anys), primera etapa de l'educació pre-escolar, depèn bàsicament de la Conselleria de Sanitat que està elaborant una llei per a les escoles bressol. La segona etapa: el parvulari (4-5 anys) depèn de la Conselleria d'Ensenyament. Pel que respecta als infants de cinc anys podem afirmar que la majoria estan escolaritzats —entre escola pública i privada—. Aquesta afirmació és també vàlida per als infants de quatre anys en algunes comarques, p.e. les de Girona des d'on escric.

Queda molt camí per avançar.

¹³ GENERALITAT DE CATALUNYA, *Orientacions i programes, parvulari i cicle inicial d'EGB*. Barcelona, 1981, p. 55.

RESUMEN

La vida política del Estado español estos ciento cincuenta años ha pasado por situaciones diversas: monarquía, república, dictadura, reconocimiento de autonomías... La vida política ha condicionado, obviamente la enseñanza del país. Esta situación cambiante y —a veces— opuesta ha quedado reflejada en la legislación escolar, también en lo referente a la educación preescolar.

En este artículo se ofrece una visión global de cómo ha evolucionado y se ha modificado la normativa referente a la educación preescolar. Desde una óptica global se hace especial mención de las épocas en que Cataluña tuvo gobierno propio, la Generalitat, ya que en este tema —así como en otros— son momentos de propuestas renovadoras. Así se insiste en la propuesta del C.E.N.U. (Consejo de la Escuela Nueva Unificada, 1936) durante la Generalitat republicana y en la actual situación en la nova Generalitat recuperada.

SUMMARY

The political life of the Spanish Nation during the last 150 years has gone through different situations: Monarchy, Republic, Dictatorship, acknowledgment of autonomies... The political life has moulded, obviously, the process of teaching of the country. This changeable situation and —sometimes— reverse, has remained reflected on the school legislation, and also with everything regarding to preschool education.

In this article, an overall aspect is offered of how it has developed and has modified the pattern referring to pre-school education. From an overall point of view, a special mention is showed of the time when Catalonia had self-government: the «Generalitat», since with reference to this subject, just as in others, is a time of reforming proposals. In this manner, it is insisted on the proposals of C.E.N.U. (Council of the New Unified School, 1936) during the republican Generalitat and in the present situation in the «nova» recovered Generalitat.